

Erik Matzen,
Strandgade 84, 2
1401 – København K.

30. januar 2023

CHURCHILL VILLE KRIG

PÅ DANMARKS JORD

ENGLAND TÆT PÅ I 1940 AT GØRE SJÆLLAND OG SYDSVERIGE TIL KRIGSSKUEPLADS MOD HITLER

Det er velkendt, at der i foråret 1945 var en konkurrence mellem Churchills England og Stalins Rusland om at komme først til Danmark for at befri os fra de tyske nazisters besættelse.

Men hvad der er langt mindre kendt, eller for at sige det rent ud, nærmest helt ukendt for de allerfleste, så var der også en konkurrence mellem Hitlers rocker- og røverbander og Churchills England om at komme først til Danmark i foråret 1940, dels for at besætte vores neutrale land, dels for Englands vedkommende også at etablere en frontlinje fra vest til øst gennem det sydlige Skandinavien, mellem engelske og franske tropper på den nordlige side af fronten, og tyske nazi-soldater på den sydlige.

Allerede få dage efter at Winston Churchill 3. september 1939 var blevet udnævnt til marineminister og dermed medlem af Neville Chamberlains konservative regering, satte han en planlægning i gang, som i sin kerne gik ud på i marts 1940 at sende en større eskadre af krigsskibe bestående af slagskibene Valiant, Warspite og Malaya med kanoner på op til 15 tommers kaliber med følgeskab af tre krydsere, Berwick, Suffolk og Kent, udstyret med otte og seks tommers kanoner, et antal destroyere, ubåde og et antal hjælpe- og depotskibe ned gennem Øresund, fordi dette farvand havde to neutrale lande på hver side.

Meningen var selvfølgelig at etablere en krigsskueplads i Østersøen, der ville tvinge Hitler til at flytte betydelige mængder af personel og materiel fra Vestfronten til de tyske kyster ud mod Østersøen og dermed etablere en front i det sydlige Skandinavien. Og dermed lette presset på de allierede på Vestfronten.

Churchills hensigt var, at Tyskland ved et sådan allieret skaktræk ville blive tvunget til at gå op i Jylland og over på Fyn og med alle midler gå til angreb mod eskadren.

Det siger nærmest sig selv, at England og Frankrig i næste fase i det sydlige Skandinavien ville være tvunget til at sætte yderligere betydelige styrker og materiel til Skandinavien for at forsvare sig mod angreb fra Tyskland, hvilket også blev påpeget af den militære ledelse i England.

Omvendt ville Tyskland igen være tvunget til også at sætte endnu flere styrker ind på at forsvare sig mod allierede angreb fra nord, trænge dem tilbage for til sidst at uskadeliggøre dem. England og Frankrig ville så også igen være tvunget til at indsætte endnu flere styrker, materiel og fly til Sjælland og Sydsverige, hvis aktionen med at sende eskadren ned gennem Øresund skulle have nogen mening.

Dermed ville store dele af København, Sjælland og Sydsverige blive en krigsskueplads med store ødelæggelser og tab af mange danske og svenske menneskeliv til følge.

Heldigvis for os mødte Churchills plan modstand fra den meget forsigtige premierminister Neville Chamberlain og hans udenrigsminister Lord Halifax, fra dele af det engelske militær, der påpegede, at de engelske krigsskibe var sårbare over for tyske flyangreb, og i januar 1940 måtte Churchill udsætte projektet.

UDEN RESPEKT FOR ANDRE

LANDES NEUTRALITET

I december 1939 besluttede de allierede at forberede en besættelse af Nordnorge for at stoppe den norske-svenske vinterekspor til Tyskland af jernmalm fra Narvik havn.

Ganske vist var Sverige og Norge ligesom Danmark neutrale lande, men det var de allierede ligeglade med. England og Frankrig skulle bruge de to nordiske lande til at få Hitler til at angribe Norden først, når han havde erkendt, hvad de allierede foretog sig i Skandinavien.

Den historiebevidste Churchill var helt opmærksom på, hvad England med held havde gjort i 1801 midt under napoleonskrigen, nemlig at sende en stor krigsflåde til Øresund for at tvinge det neutrale Danmark til at trække sig ud af det væbnede neutralitetsforbund med Sverige, Preussen og Rusland.

I august 1807 kom englænderne tilbage med krav om udlevering af den danske flåde. Med sig bragte englænderne en stor flåde og en hær på 30.000 mand, der tre nætter i træk fra landsiden sendte terrorraketter og bomber ind over København, så hele kvarterer blev lagt i ruiner og dræbte mange københavnere. Derpå overgav byen sig, og englænderne drog af sted med 17 danske linjeskibe, 17 fregatter, 8 brigger, 8 mindre skibe og 26 kanonbåde.

Danmark havde op gennem 1930'erne holdt sig neutral i forhold til stormagterne, omgivet som landet var af Stalins Rusland, Hitlers Tyskland, Mussolinis Italien, et Frankrig i konstante regeringskriser, et isolationistisk USA og et konservativt styre i England, der op gennem 30'erne var meget optaget af at slå en handel af med Hitler. I tilfælde af et tysk overfald på vores land var der ingen hjælp at hente nogen steder.

De dygtige folk i det engelske udenrigsministerium orienterede straks fra Hitlers magtovertagelse januar 1933 regeringen i Whitehall om, hvad Tyskland nu havde gang i, om nazistiske bølleoptyger og mord fra det nye tyske styre, forfølgelse af anderledestænkende og af religiøse samfund, oprettelse af koncentrationslejre for styrets modstandere, indførelse af værnepligt, racelove, store årlige forøgelse af det tyske forsvarsbudget, store og gentagne brud på Versailles-traktatens bestemmelser.

VIGTIGERE AT VINDE VALG

END AT KUNNE FØRE KRIG

Og da Churchill i Underhuset november 1936 kritiserede den manglende engelske militæroprustning, svarede den daværende konservative premierminister Stanley Baldwin, der ved valget oktober 1935 havde vundet sig et flertal på 247 mandater, at hvis han i valgkampen havde krævet genoprustning, "så kan jeg ikke komme i tanke noget andet, der mere sikkert havde ført til, at valget var blevet tabt".

Der var i England efter første verdenskrigs rædsler ingen fremherskende stemning for en ny krig mod Tyskland og genoprustning af landet. Baldwins afløser i 1937, Neville Chamberlain, fortsatte bestræbelserne på at komme til en forståelse og kompromis med Hitler.

Chamberlains kollega i regeringen, Lord Halifax, lovpriste på et møde med Hitler november 1937 det nye styre for at danne et europæisk bolværk mod bolsjevismen. England var indstillet på at arbejde for en forståelse med Tyskland, og Halifax stillede Hitler i udsigt om nogen tid "mulige ændringer", og nævnte i den forbindelse Danzig, Østrig og Tjekkoslaviet. "England var interesseret i, at enhver ændring skulle ske gennem fredelig udvikling, og at metoder med langtrækkende konsekvenser (læs krig, red.) skulle undgås", sagde han til Hitler.

Det kan derfor ikke undre nogen, at Hitler var opmuntret af Halifax's besøg.

APPEASEMENT

Englands linje i forhold til Hitler blev internt i landet kraftigt støttet af appeasement-bevægelsen, som ligeledes opfordrede til samarbejde med styret i Tyskland. Der var alvorlig modstand nogen steder mod appeasement-politikken, især fra Udenrigsministeriets folk, som kraftigt forsøgte at overbevise regeringen om, at dens linje i forhold til Tyskland var forkert og farlig. Til dem sagde en appeasement-tilhænger, at det var "unfair" som modargument at citere fra Hitlers bog Mein Kampf, fordi den var skrevet ti år før af en mand, der dengang var revolutionær.

Selv havde Hitler forbudt, at hans værk blev oversat til engelsk.

Da Hitlers ledende medarbejder, rigsmarskal Hermann Göring, kom for sent til en diplomatmiddag, undskyldte han sig med: "I've been shooting". Den engelske Berlin-ambassadør Eric Phipps svarede ham: "Animals this time I hope".

Chamberlain-regeringen forsøgte hele tiden at tale Hitler til ro og samarbejde, men accepterede så Hitlers indmarch i Østrig marts 1938. Så var der de tysk-sindedes område (Sudetenland) i Tjekkoslaviet, som han krævede forenet med Tyskland, hvilket Chamberlain accepterede i München-aftalen september samme år. Det var Tysklands sidste territoriale krav, sagde Hitler. Et halvt år senere, 15. marts 1939, rykkede han ind i resten af Tjekkiet (Böhmen og Mähren). Ved samme lejlighed rev Slovakiet sig løs og erklærede sig selvstændig, hvilket Hitler straks støttede.

Først nu forstod man for alvor i England, at Hitler hele tiden havde taget dem ved næsen. Manden var overhovedet ikke til at stole på. Han var parat til at sætte al magt og vold ind på at få opfyldt sine krav. Men som Churchill skrev i sine krigserindringer, så var det nu i marts 1939 for sent. England var nu langt bagud på militær, fordi landet gennem seks år systematisk havde gjort sig skyldig i fejlregninger og fejlvurderinger af mennesker og fakta.

HITLER: JEG ER KUNSTNER

Og fadæserne stoppede ikke der. Da Hitler nu i august 1939 krævede en land-korridor gennem Polen til fristaden Danzig, og byen indlemmet i det tyske rige, fortalte Hitler til den nye engelske Berlin-ambassadør Neville Henderson, at han "af natur er en kunstner og ikke en politiker, og når først det polske spørgsmål er blevet løst, så ville han ende sit liv som kunstner og ikke som en krigsgal".

Selv efter at Hitler 1. september 1939 var gået til militært angreb i hele Polen, forsøgte Chamberlain og Halifax igen at bringe en fredelig løsning med Tyskland i stand. Det skulle ske ved at indkalde til en ny konference, en slags München nummer to, mellem Tyskland og Polen og med England som mægler.

Men da Chamberlain 2. september 1939 havde givet Underhuset den besked, kom der oprør i luften fra Labour-partiet, Liberale, konservative dissidenter og ikke mindst fra flere medlemmer af Chamberlains egen regering.

Truslen om at vælte premierminister Chamberlain af pinden pressede ham til 3. september kl. 9 at aflevere et ultimatum til Tyskland med besked om, at hvis det ikke inden kl. 11 samme dags formiddag meddelte, at det øjeblikkeligt stoppede fjendtlighederne mod Polen og trak dets tropper tilbage over den tyske-polske grænse, ville der være krig mellem Tyskland og England.

Som nyudnævnt marineminister bekræftede Churchill sin aktivistiske linje ved straks at igangsætte planlægning af en række offensive aktioner. I december besluttede de allierede at forberede en besættelse af Nordnorge og Nordsverige med indsættelse af 100.000 engelske-franske tropper.

Den 6. januar 1940 meddelte de allierede til den norske og svenske regering, at man nu forbeholdt sig ret til at bruge deres territoriale områder i krigen mod Tyskland, hvilket begge lande straks protesterede imod. De allierede bad om accept af, at de gik i land i Nordnorge for at undsætte Finland, der på dette tidspunkt var i krig mod Stalins Rusland (fordi finnerne nægtede at afstå landområder til russerne). Norge og Sverige sagde nej og påpegede, at det i givet fald ville være et klart brud på international folkeret.

Det nej ville såvel Chamberlain som Halifax ikke sætte sig ud over, og nedlagde veto mod at landsætte tropper i Nordnorge her og nu.

ENGLAND KRÆNKER NORGE

20. januar holdt Churchill en radiotale, hvor han sagde ligeud, at de små neutrale lande havde pligt til at gå i alliance med de allierede i krigen mod Hitler. Det hørte de neutrale lande som et varsel om, at England og Frankrig nu ville påtvinge dem krigen. Over for Udenrigsministeriet i London protesterede Danmark, Norge, Holland, Belgien, Finland og Schweiz straks imod Churchills radiotale.

Ved et frokostmøde 2. februar 1940 med nordiske korrespondenter i London talte Churchill helt bevidst over sig og bekræftede bl.a., at England godt kunne finde på at sende en eskadre ind i Østersøen for at bekæmpe Tyskland, hvilket fik den danske ambassadør til øjeblikkeligt at underrette Udenrigsministeriet i København om Churchills udtalelser.

16. februar 1940 beordrede Churchill den engelske flåde til militært at gå ind på norsk territorialfarvand, helt ind i den smalle Jøssing-fjord, hvor flåden bordede det tyske depotskib Altmark for at befri engelske krigsfanger ombord.

Det tolkede såvel Hitler som de allierede som bevis på, at Norge ikke var villig til med våben at forsvare sig mod andre landes krænkelse af dets neutralitet. For Hitler førte den erkendelse til, at han straks igangsatte en planlægning med henblik på som den første at kunne besætte Danmark og Norge, hvilket netop var, hvad Churchill ønskede. Derfor var det nu et spørgsmål om, hvem der kom først. Churchill regnede helt bestemt med, at England og Frankrig under alle omstændigheder ville komme først til Nordnorge og Nordsverige.

Det allierede krigsråd besluttede allerede 5. februar 1940 at igangsætte en detaljeret planlægning om landsætning af tropper i Narvik, og derfra bl.a. komme Finland til hjælp over Sverige. Samtidig skulle de svenske jernmalm-lejre i Nordsverige besættes.

Der skulle også landsættes tropper i Stavanger, Bergen og Trondheim, men Chamberlain modsatte sig fortsat aktionen, hvis de to neutrale lande sagde nej. Der var ellers afsat 100.000 soldater og 11.000 køretøjer til fremstødet.

!2. marts 1940 sagde den engelske regering ja til planen.

EN UDSÆTTELSE

DER BLEV KOSTBAR

28. marts gav det allierede krigsråd signal til, at engelske krigsskibe nu, den 5. april 1940, skulle gå ind på norsk territorialfarvand og lægge miner for at stoppe mulige tyske flådefremstød langs den norske kyst. Men kort efter blev aktionen forsinket på grund af kortvarig uenighed i krigsrådet. I stedet blev minelægningen sat til at ske 8. april – en udsættelse der blev kostbar.

Den 3. april fik den engelske regering besked om, at tyskerne havde samlet betydelige styrker og materiel i Nordtyske havne, og kort efter besked på, at tyske krigsskibe var afgået fra havne i Østersøen og ved Nordsøen og nu var på vej mod nord.

Det så den engelske efterretningstjeneste sådan, at den tyske flåde ligesom i første verdenskrig 1914-1918 nu ville ud i Atlanterhavet via Skagerrak, og den engelske flåde sejlede sig derfor i position for at kunne møde fjenden i åben sø ude i Atlanterhavet.

KOM FOR SENT I GANG

Før England nåede at reagere i tide, havde Hitler 9. april inden kl. 08.00 om morgenen landsat tropper i Oslo, Stavanger, Bergen, Trondheim og Narvik, og vigtige norske flyvepladser var blevet taget via nedkastning af faldskærmstropper.

Det fik det allierede krigsråd til nu at give grønt lys for aktion. Stavanger og Bergen blev dog opgivet, og ind til Trondheim kunne de allierede styrker ikke komme. I stedet blev tropper 14. april sat i land i to mindre byer, Aadalsnes ca. 60 kilometer syd for Trondheim, og andre styrker i Namsos, omkring 130 kilometer nord for Trondheim, desværre med utilstrækkeligt udstyr til for alvor at gå i clinch med de fremrykkende tyskere, og de allierede tropper blev efter 18 dages kamp trukket ud af Norge igen via Namsos og Aadalsnes.

Omkring Narvik besluttede den lokale engelske hærgeneral at gå i land ved Harstad ca. 60 kilometer væk med 25.000 mand den 14. april. På det tidspunkt havde tyskerne kun ca. 2000 mand i Narvik. Men som Churchill skriver i sine krigserindringer (The Gathering Storm), så blev det her for alvor klart, at tyskerne var de allierede overlegne i design, ledelse og energi. England og Frankrig var ikke klar til kamp.

”De (tyskerne, red.) bragte til skånselsløs udførelse en omhyggeligt lagt aktionsplan. De forstod perfekt brugen af flyangreb i stort omfang. Deres individuelle overlegenhed var markant, særligt i små grupper. I Narvik var en blandet improviserende tysk styrke, næppe større end seks tusind mand, i stand til i seks uger at holde 20.000 allierede tropper i skak” (side 510).

Den 8. juni gav de allierede op og trak de sidste af deres soldater ud af Narvik og Norge. På det tidspunkt havde tyskerne allerede i Nordfrankrig med deres mange indøvede formationer af kampvogne slået de allierede ud af Nordfrankrig og over til England.

”Harde jeg fået tilladelse til at agere med frihed og design, da jeg første gang bad om tilladelse hertil, så ville der have været opnået et meget mere acceptabelt resultat på denne afgørende krigsskueplads (Norge, og måske også Østersøen, red.), med favorable konsekvenser på alle områder. Men nu var alt blevet til en katastrofe.” (side 458), skriver Churchill i sine krigserindringer om felttoget i nord.

På baggrund af begivenhederne i vinteren og foråret 1940 skrev dagbladet Politiken 28. april 1940 i en leder, ”Churchill er en farlig mand”, et synspunkt, som efter flere historikeres vurdering kostede avisen 15.000 abonnenter.

GADEDRENG OG STATSMAND

Winston Churchill var ganske rigtigt for Skandinavien en farlig mand, en eventyrer, gadedreng, slagsbror – og en statsmand.

Efter at han var gået af som premierminister i 1945, holdt han i Zürich 19. september 1946 en tale, hvor han opfordrede kontinentets lande til at danne Europas Forenede Stater:

”Jeg vil nu sige noget, som vil forbavse jer. Det første skridt til at genoplive den europæiske familie forudsætter et partnerskab mellem Frankrig og Tyskland. Kun på denne måde kan Frankrig genskabe sit moralske lederskab for Europa. Ingen genopstandelse af Europa kan finde sted uden et åndeligt stort Frankrig og et åndeligt stort Tyskland.”

Og antydede, at Storbritannien ikke skulle være med i den påtænkte pan-europæiske union, fordi Storbritannien i forvejen havde sin egen gruppe af lande omkring sig via Commonwealth.

Den Europa-politik, som de engelske regeringer under Baldwin og Chamberlain førte op gennem 1930'erne, lå i klar forlængelse af den linje, som England har forfulgt i 300 år, og stadig gør. Nemlig at England altid holder med den næst stærkeste magt på det europæiske kontinent, og modarbejder den stærkeste, hvis det er til Englands langsigtede fordel.

Ellers ønsker England ikke at påtage sig et moralsk ansvar for fred og stabilitet i Europa, og vil ikke påtage sig noget yderligere ansvar som europæisk stormagt, hvilket redaktør Nicolai Blædel gør udmærket rede for i sin fremragende bog *Forbrydelse og Dumhed* (side 213).

Så snart England i forhold til sine egne særinteresser er tilfreds med situationen på det europæiske kontinent, trækker England sig tilbage til sin Ø, til sin ”splendid isolation”. Derfor er dets Brexit-beslutning i 2016 på ingen måde enestående, den bekræfter blot, at Englands Europa-politik gennem 300 år fortsat er gældende.

For os, der har den skæbne at være født, opvokset og uddannet på det europæiske kontinent, og som elsker England, er det uforståeligt og brandærgerligt, at englænderne ikke vil være sammen med os i et fast forhold som i et ægteskab.

På den anden side skal vi ikke og må heller ikke stå i vejen for Englands lykke, når de nu har den opfattelse af forholdet.

Hvis England konsekvent skal leve op til sin klassiske Europa-politik med altid at støtte den næst stærkeste militærmagt på det europæiske kontinent, så skulle England nu støtte og stå bag Putins Rusland i hans forsøg på med vold at gøre Ukraine til en vasalstat, der får sin sikkerhedspolitik dikteret fra Moskva.

Derfor kan vi trods alt i dag glæde os over, at England nu aktivt støtter den frie verden i, at det er fuldstændigt uacceptabelt, at Rusland med militær magt vil undertvinge et selvstændigt og frit naboland, sådan som Hitler gjorde igennem 1930'erne og helt frem til hans eget selvmord og freden i 1945.

Kilder:

Viggo Sjøqvist, Erik Scavenius, bind 2, side 68-71, Gyldendal.

Frit Danmarks Hvidbog, bind 2, side 370, Thanning & Appels Forlag, 1946.

Hartvig Frisch, Danmark Besat og Befriet, bind 1, side 35-36, trussel om tyske bombninger mod København, Fremad 1945.

Bo Lidegaard, Kampen for Danmark, 1933-1945, Gyldendal, side 91-92, side 158-159.

A.J. P. Taylor, English History 1914-1945, Oxford at the Clarendon Press, 1965, side 469-476, side 422.

Winston Churchill, The Gathering Storm, Cassell 1948, side 363-368, 510-512, 550-552. 420-519.

Jørgen Sevaldsen, Winston Churchill - Statsmand og Myte, Aschenhoug 2004, side 222-238.

Churchills radiotale, 20. januar 1940, Into Battle, Cassell 1945, side 158-162.

Churchills Europatale, 19. September 1946, The Sinews of Peace, Cassell 1948, side 198-202.

Steen Andersen, Der er intet foruroligende for Danmark – Danmark mellem stormagterne frem mod 9. april 1940, Syddansk Universitetsforlag, 2020, side 88-122.

Roy Jenkins, Churchill, Macmillan 2001, side 564-576.

Børge Outze, Danmark under den anden Verdenskrig, Gyldendal 1968, bind 1.

A.J.P. Taylor, The Origin of the Second World War, Hamish Hamilton 1961, side 136-137 og 204.

Tysk flyveblad "Oprop" nedkastet over København om morgenen 9. april 1940 med den tyske begrundelse for besættelsen af Danmark.

William L. Shirer, Det tredje riges storhed og fald, Berlingske Forlag, bind 3, side 65.

The Appeasers. Martin Gilbert and Richard Gott, Weidenfeld and Nicolson 1963, side 29, 37,63,265, 102-103.

Bjørn Svensson, Derfor gik det sådan 9. april, Branner og Korch 1965.

Nic. Blædel, Forbrydelse og Dumhed, H. Hagerup 1946, side 213-232.

Jens Vibæk, 10. bind i Politikens Danmarkshistorie, 1964, side 269 og 300.